

Arkadiusz WĄSIŃSKI, *Autokreacja małżonków bezdzietnych do wielowymiarowego rodzicielstwa adopcyjnego. Perspektywa pedagogiczno-antropologiczna*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2018, ss. 385, ISBN: 978-83-8142-049-5, e-ISBN: 978-83-8142-050-1.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rped.2019.11.3-11>

Książka dra Arkadiusza Wąsińskiego, pedagoga z Zakładu Andragogiki i Gerontologii Społecznej Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego, pt. *Autokreacja małżonków bezdzietnych do wielowymiarowego rodzicielstwa adopcyjnego* stanowi teoretyczne rozważanie wpisane częściowo w problematykę pedagogiki rodziny, ale jednocześnie wykraczające poza jej ramy i dotyczące rodzicielstwa adopcyjnego realizowanego w warunkach niepłodności małżeńskiej. Zarówno tytuł tej pozycji książkowej jest poprawny w stosunku do zawartej w niej jednolitej merytorycznie problematyki, a także tytuły rozdziałów oraz śródtytuły paragrafów oddają zawartość merytoryczną kolejnych części książki.

Struktura książki A. Wąsińskiego jest logicznie i merytorycznie w pełni uzasadniona, spełnia wszystkie kryteria metodologiczne monografii o charakterze teoretycznym. Obejmuje ona siedem części, na które składają się: wprowadzenie w problematykę, pięć rozdziałów merytorycznych, zakończenie oraz bibliografia. We *Wprowadzeniu* Autor uzasadnił znaczenie podejmowanej w książce problematyki bezdzietności poprzez krótką charakterystykę doświadczeń małżonków i ich strategii radzenia sobie z niepłodnością, różnych sposobów wartościowania rodzicielstwa, procesu osiągania gotowości do rodzicielstwa adopcyjnego, przedstawił także charakter i strukturę monografii. W sposób trafny i zasadny został przez Autora sformułowany problem główny oraz trzy problemy szczegółowe oraz określony cel teoretyczny i aplikacyjny publikacji. Postawione pytania badawcze są poprawne pod względem logicznym i zasadne w kontekście zastanej literatury naukowej z zakresu autokreacji i rodzicielstwa adopcyjnego. Z niej też wynikają logicznie cele teoretyczne oraz aplikacyjne rozprawy.

Rozdział pierwszy poświęcony jest rozumieniu pojęcia autokreacji w ujęciu interdyscyplinarnym wobec pedagogiki oraz na terenie samej pedagogiki. Zamierzeniem tego rozdziału było ukazanie istoty autokreacji, natomiast w pozostałych częściach książki został rozwinięty wątek autokreacji do rodzicielstwa adopcyjnego. Rozdział drugi podejmuje kwestie egzystencjalnych wymiarów doświadczania niezamierzonej bezdzietności. W kolejnym omówione są drogi mentalnego przekroczenia niepłodności biologicznej w kierunku samopełnienia się w moralnie godziwym czynie, jakim jest adopcja dziecka. Rozdział czwarty

dotyczy aksjofery małżonków, od treści której zależy otwarcie się na rodzicielstwo adopcyjne. Piąty, ostatni i najważniejszy w perspektywie celu pracy rozdział ukazuje wychowawcze znaczenie autokreacji do wielowymiarowego rodzicielstwa adopcyjnego. Autor kończy książkę, prezentując autorskie ujęcie autokreacji małżonków do wielowymiarowego rodzicielstwa adopcyjnego.

Charakteryzując bardziej szczegółowo zawartość recenzowanej publikacji, należy wskazać, iż Autor rozpoczął swoje analizy w rozdziale pierwszym od wskazywania przesłanek dla swojej koncepcji autokreacji w ujęciach interdyscyplinarnych (zwłaszcza w psychologii osobowości, rozwojowej i wychowawczej) oraz w samej pedagogice, a ściślej w jej nurcie samokształceniowym, biograficznym i agatologicznym. Na podstawie tak przygotowanego przeglądu literatury przedmiotu przedstawił, w sposób oryginalny koncepcyjnie i poprawny metodologicznie, proponowany dla pedagogiki zarys własnego ujęcia teoretycznego koncepcji autokreacji. Jego zdaniem „proces autokreacji ujmowany całościowo obejmuje świadomą pracę nad sobą małżonków, transformatywne uczenie się biograficzne, autoformacyjne kierowanie własnym rozwojem osobowym oraz samokształtowanie ‘ja’ rodzica adopcyjnego w horyzoncie agatologicznym i aksjologicznym” (okładka).

W sposób metodologicznie uzasadniony, czyli bez popadania w eklektyzm teoretyczny, Autor podjął się interpretacji w terminach swojej koncepcji kolejnych aspektów problemu doświadczania niezamierzonej bezdzietności małżonków. I tak w rozdziale drugim przedstawił egzystencjalno-psychologiczne wymiary tego problemu (jako: dylemat egzystencjalny, rozwój i stawanie się człowieka, cierpienie egzystencjalne wywołane niepowodzeniem prokreacyjnym, źródłowe znaczenie nadziei dla autokreacji do rodzicielstwa adopcyjnego), zaś w rozdziale trzecim zinterpretował aksjologię małżonków jako podstawę ich otwarcia na rodzicielstwo adopcyjne w ujęciu swojej osobowej autoformacji. Interpretacje te są poprawne metodologicznie i płodne heurystycznie zarówno teoretycznie, jak i aplikacyjnie. Część czwarta rozprawy ma fundamentalne znaczenie dla całej publikacji. Wąsiński przedstawił w niej psychologiczny i egzystencjalny proces mentalnego przekraczania granicy niepłodności biologicznej w ludzkim życiu w sposób bardzo kompetentny, dojrzały i oryginalny. W rozdziale piątym Autor przeprowadził bardzo płodną heurystycznie interpretację rodzicielstwa adopcyjnego w terminach swojej koncepcji autokreacji. Zostało w nim m.in. przedstawione autorskie ujęcie modelu wielowymiarowego rodzicielstwa adopcyjnego i jego możliwości aplikacyjne dla pedagogiki.

Wszystkie wnioski przedstawione w zakończeniu pracy logicznie wynikają z przeprowadzonego wywodu teoretycznego na temat procesu autokreacji małżonków, którzy borykają się z niepłodnością, do spełnienia się w rodzicielstwie adopcyjnym. Są one oparte na dobrze uzasadnionych przesłankach w literaturze przedmiotu. W sposób nieeklektyczny Autor wyciąga wnioski z przesłanek pochodzących z różnych dyscyplin oraz koncepcji teoretycznych odległych od siebie autorów. Ponadto stworzył własną platformę koncepcyjno-pojęciową, która pozwoliła mu porównywać analizowane pojęcia różnych autorów w aspekcie ich poznawczego dystansu do swojej własnej koncepcji autokreacji do wielowymiarowego rodzicielstwa adopcyjnego.

Całość prowadzonego przez A. Wąsińskiego wywodu dotyczącego autokreacji małżonków bezdzietnych do rodzicielstwa adopcyjnego spełnia wszystkie wymagania stawiane publikacji akademickiej. Zawarte w książce teoretyczne rozważania dotyczące rodzicielstwa adopcyjnego wpisują się w pedagogikę rodziny poprzez sam fakt podjęcia problematyki rodzicielstwa. Jednocześnie, całość analiz wykracza poza ramy pedagogiki rodziny, gdyż uwaga Autora nie jest skupiona na przeżyciach rodziców związanych z niepłodnością, ich procesie decyzyjnym w dochodzeniu do adopcji, aspektach prawnych adopcji, funkcjonowaniu pary w roli rodziców adopcyjnych (blaskach i cieniach tegoż rodzicielstwa), ale przeanalizowany został proces autokreacji małżonków do tego typu rodzicielstwa. Jak to Autor słusznie uzasadnił, rzeczywistość autokreacji małżonków niepełnych do podjęcia rodzicielstwa adopcyjnego jest związana z ich autoformacją i samowychowaniem, a rzeczywistość wychowania musi być zawsze rozpatrywana na gruncie całościowej (nieredukcyjnej) koncepcji człowieka i domaga się zintegrowania z innymi kontekstami, np. antropologicznym, filozoficznym, aksjologicznym. Dlatego też wielokontekstowe ujęcie rzeczywistości autokreacji małżonków do rodzicielstwa adopcyjnego zostało zrealizowane na podstawie literatury z zakresu nie tylko pedagogiki rodziny, ale również np. pedagogiki ogólnej, pedagogiki personalistycznej, pedagogii agatologicznej, aksjologii wychowania, andragogiki. Poprawność i logika wywodu naukowych dociekań wskazuje na dojrzałość naukową Autora. Bogata i dogłębnie przeanalizowana literatura przedmiotu oraz własny treściowo nowatorski wkład nadaje publikacji wysoką rangę naukową.

Poszczególne kwestie są w publikacji systematycznie rozwijane zgodnie z przyjętym planem pracy (zilustrowanym jako spis treści), a naukowa narracja na podstawie szerokiej literatury przedmiotu z zakresu pedagogiki i nauk pokrewnych nadaje publikacji walor unikatowego przedsięwzięcia teoretycznego. Autor, bazując na dokonanych przez siebie przeglądzie dotychczasowego stanu badań nad podjętym w rozprawie tematem, przeprowadził rzetelny wywód własnych przemyśleń na temat zaproponowanej koncepcji autokreacji małżonków do wielowymiarowego rodzicielstwa adopcyjnego. Wykazał się pogłębianą znajomością bardzo rozległych obszarów wiedzy nie tylko z zakresu pedagogiki, ale też filozofii, a zwłaszcza antropologii filozoficznej. Starał się dotrzeć do najnowszej literatury dotyczącej podejmowanych zagadnień, nie pomijając jednak dzieł starszych, zwłaszcza klasyki, co jest kolejnym przejawem jego dojrzałości naukowej. Od strony metodologicznej dobrze została wybrana strategia analiz porównawczych, której wnioski stanowią uzasadnione przesłanki dla stawianych przez Autora swoich własnych syntez naukowych. Przede wszystkim należy podkreślić, że nie popadł on w eklektyzm na poziomie analizy literatury przedmiotu, lecz przygotował dobry grunt teoretyczny dla przedstawienia własnej koncepcji autokreacji na gruncie pedagogiki jako nauki społecznej i humanistycznej, która jest oparta na antropologii filozoficzno-pedagogicznej.

Publikacja książki A. Wąsińskiego uzupełnia lukę w dotychczasowej literaturze pedagogicznej na temat autokreacji człowieka z punktu widzenia wielu perspektyw naukowych. Brakowało dotychczas pozycji, które ukazywałyby właśnie w autokreacji do wielowymiarowego rodzicielstwa sposób radzenia sobie z bolesnym problemem niezamierzonej bezdzietności.

Dotychczasowa literatura i praktyka życia skupia się na takich sposobach, jak poddanie się sztuczemu zapłodnieniu (co pociąga za sobą wiele porażek i dodatkowej traumy), zmianę celów życiowych poprzez zwrócenie się w stronę aktywności zawodowej, społecznej, politycznej, ale pragnienie posiadania rodziny i wychowywania dziecka pozostaje wtedy nadal niezaspokojone. Dlatego pozycja ta uzupełnia ważną lukę w literaturze przedmiotu, wskazując, że każde rodzicielstwo, i to biologiczne, i to adopcyjne, wymaga autokreacji małżonków do rodzicielstwa, które zawsze jest wielowymiarowe. Autor, inaczej niż to jest w zastanej literaturze przedmiotu, podchodzi do problemu adopcji nie tyle jako do procesu psychologicznego lub prawnego, ale jako do procesu wychowawczego (samowychowawczego i twórczego). Przesłaniem książki jest wyzwanie dla małżonków do mentalnego przekroczenia granicy niepłodności biologicznej w celu podjęcia procesu płodności osobowej – osobowej autokreacji siebie, dzięki czemu będą gotowi do samospełnienia się przez czyn moralnie godziwy, jakim jest adopcja dziecka.

Na szczególną uwagę zasługuje więc nowatorstwo recenzowanej publikacji. Ma ono kilka, oprócz wspomnianych wyżej, odsłon. Pierwsza to fakt wyeksponowania wielowymiarowego charakteru rodzicielstwa (zob. s. 5-6). Jak Autor sam zaznaczył, jego sposób charakterystyki rzeczywistości rodzicielstwa jest odmienny od dotychczasowych, jest zakresowo szerszy, zmierza bowiem do wielokontekstowego spojrzenia na nią. Zarówno rodzicielstwo biologiczne, jak i adopcyjne przejawia się bowiem w wielu wymiarach i łączy się z w pełni osobowym zwróceniem się małżonków ku dziecku jako podmiotowi osobowemu. Tym samym wielowymiarowość zderza się z redukcyjną koncepcją człowieka i w związku z tym z redukcyjnym rozumieniem (nie-personalistycznym) rodzicielstwa. Wielowymiarowość rodzicielstwa potraktował Autor jako ważną kategorię, która nie była do tej pory w ten sposób podejmowana w literaturze przedmiotu. Ten bardzo ważny istotny element strukturalny rodzicielstwa ujęty został w publikacji w sposób nowy i pogłębiony.

Drugim argumentem za uznaniem nowatorskiego charakteru recenzowanej publikacji jest rozpatrzenie sytuacji niezamierzonej bezdzietności małżonków z punktu widzenia możliwości ich autokreacji do rodzicielstwa uzyskanego dzięki adopcji dziecka. Adopcja jako sposób poradzenia sobie z traumą bezdzietności jest przedmiotem wielu badań, zwłaszcza na gruncie psychologii, ale nikt do tej pory nie ukazał znaczenia autokreacji jako warunku dobrze zrealizowanego rodzicielstwa adopcyjnego. Zwykle sugeruje się małżonkom skorzystanie z metod sztucznego wzbudzania życia ludzkiego lub przekierowania swojej aktywności życiowej na osiągnięcie innych, pozarodzinnych celów. A jeżeli nawet rozpatruje się adopcję jako sposób na zaradzenie niezamierzonej bezdzietności, to zwykle chodzi o psychiczne doświadczenia związane z niepłodnością, proces przygotowania się do decyzji o adopcji, a potem jej sformalizowania, o badanie kwalifikacji małżonków na rodziców adopcyjnych i sprawdzanie ich rzeczywistego funkcjonowania w roli rodziców. Nowatorskim ujęciem jest w recenzowanej książce to, że Autor pominął te wszystkie, opracowane już kwestie, a podjął zupełnie nowy problem, bardziej podstawowy ontycznie i psychologicznie, wskazując, iż nie sposób podjąć się

funkcji rodzica, a potem sprawować ją w sposób efektywny, satysfakcjonujący i służący dobru własnemu i dziecka bez (rozłożonego w czasie) procesu autokreacji do rodzicielstwa i jego wielowymiarowego charakteru.

Trzecim argumentem za nowatorskim charakterem pracy jest takie prowadzenie przez Autora swoich rozważań, aby uzasadniona była konkluzja, że nie sposób osiągnąć gotowości do każdej formy rodzicielstwa bez osobowej autokreacji w wielu wymiarach funkcjonowania. Autokreacja do rodzicielstwa jest warunkiem dojrzałego rodzicielstwa w każdym wypadku – zarówno w sytuacji podjęcia się adopcji dziecka przez małżonków zmagających się z biologiczną trudnością poczęcia dziecka, jak też jest warunkiem przyjęcia i wychowania dziecka przez małżonków płodnych, a zwłaszcza istotna jest dla otwarcia się na dziecko przez tych małżonków, którzy podjęli decyzję o zamierzonej bezdzietności.

Przy czym – i to jest czwartym argumentem wskazującym za nowatorski charakter pracy – istotny jest fakt, że w ostatnich latach ukazuje się bardzo wiele prac dotyczących medycznych, psychologicznych, społecznych, kulturowych i prawnych aspektów niepłodności oraz sztucznego zapłodnienia jako sposobu osiągnięcia biologicznego rodzicielstwa. Autor publikacji wspomina o nich, podając konkretne odniesienia bibliograficzne. Adopcja jest traktowana jako wyjście ostateczne, gdy inne sposoby zawiodą, jako zachowanie kompensacyjne, a tym samym adoptowane dziecko jest traktowane instrumentalnie – ma służyć zaspokojeniu potrzeb psychicznych rodziców adopcyjnych, np. potrzeby posiadania kogoś do kochania i kto będzie ich kochał, poczucia własnej wartości i dodatniej samooceny, potrzeby sukcesu życiowego, uzyskania szacunku od innych i uznania społecznego, zabezpieczenia na starość. Autor publikacji wyraźnie odcina się od takiego przedmiotowego stosunku do dziecka adoptowanego i instrumentalnej motywacji rodziców adopcyjnych, wskazując na osobotwórcze wymiary miłości rodzicielskiej, konieczność traktowania dziecka jako osobowego daru oraz samego rodzicielstwa jako doświadczenia wzajemności w obdarzaniu się obecnością i miłością. Akcentuje rozwojowe znaczenie dla samych rodziców ich osobowej autokreacji prowadzącej do dojrzałej realizacji adopcyjnego rodzicielstwa. Obdarzając dziecko sobą – sami są obdarowywani bogactwem jego osoby.

Piąty argument za oryginalnością recenzowanej publikacji, to podkreślenie przez Autora, że autokreacja do rodzicielstwa jest całożyciowym wyzwaniem. Powinna rozpocząć się w okresie preparentalnym, ale nie kończy się z poczęciem lub adopcją dziecka, lecz jest też istotna na kolejnych etapach jego rozwoju (parentalnych), tzn. począwszy od pierwszego kontaktu z dzieckiem przez wszystkie fazy życia rodziców z nim. Rodzice są wezwani przez samą osobę dziecka do autokreacji swojego rodzicielstwa na miarę jego zmieniających się potrzeb i możliwości. Zawsze jednak ich postawa rodzicielska musi uwzględniać fakt, że dziecko jako osoba jest szczególnym rodzajem bytu, który charakteryzuje się takimi cechami, jak: ontyczna osobność, jedyność, niepowtarzalność, podmiotowość, zupełność, wewnętrzność, relacyjność (dialogiczność, bycie „dla”), transcendencja (otwarcie na siebie jako osobę, na innych i na Boga). Z racji tej ontycznej struktury bytowej osoba-dziecko „domaga się” uznania jego osobowej godności, traktowania jako podmiotu (nie instrumentalnie) i jako niezasłużony dar. Dziecko staje się darem dla rodziców, rodzice – darem dla dziecka.

Wtedy jedyną odpowiedzią na osobowy dar jest wzajemna bezinteresowna miłość, która rozwija każdego – i dziecko, i rodziców. Miłość rozwija autokreację i rozwija się dzięki niej.

Książka A. Wąsińskiego jest napisana poprawnym językiem polskim pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, gramatycznym i stylistycznym. Język publikacji ze względu na jej teoretyczny charakter i podejmowanie filozoficznych zagadnień związanych z autokreacją i wielowymiarowym charakterem rodzicielstwa wymaga od czytelnika skupienia, a czasami też trudu przebrnięcia przez słownictwo i styl pisania charakterystyczny dla tego typu prac. Nie zawiera przypisów bibliograficznych ani treściowych, natomiast spis bibliografii jest bardzo obszerny i kompletny, wskazuje na dużą erudycję Autora w zakresie podejmowanych przez niego zagadnień.

Odbiorcami publikacji mogą być przede wszystkim specjaliści z różnych grup zawodowych zajmujący się małżeństwem i rodziną (zwłaszcza w trudnych sytuacjach prokreacyjnych), andragogiką (zadaniami rozwojowymi okresu dorosłości), wychowaniem, a zwłaszcza samowychowaniem, autoformacją i autokreacją. Inaczej mówiąc, książka adresowana jest do takich profesjonalistów, jak pedagodzy, psychologowie, pracownicy socjalni, pracownicy ośrodków adopcyjnych, terapeuci rodzinni, coachowie, prawnicy sądów rodzinnych, duszpasterze. Publikacja ta może również stanowić wartościowy materiał w szkoleniu kadr medycznych, zwłaszcza tych osób, które pracują w placówkach diagnozy i leczenia niepłodności, w tym również w placówkach zajmujących się prokreacją wspomaganą medycznie.

Recenzowana monografia ze względu na swój charakter rozważań z zakresu pedagogiki filozoficznej nie jest poradnikiem, ani nie ma na celu popularyzacji wiedzy z zakresu autokreacji lub radzenia sobie z niezamierzoną bezpłodnością, dlatego nie jest kierowana do szerokiego ogółu odbiorców, jednak każdy czytelnik, jeśli ma motywację do zgłębienia problemów autokreacji jako warunku efektywnego i satysfakcjonującego rodzicielstwa, znajdzie w tej publikacji wiele interesujących kwestii. Wystarczy jego motywacja autokreacyjna, otwarcie się na tekst naukowy, a efekt autoformacyjny treści publikacji będzie zapewniony.

Podsumowując, książka Arkadiusza Wąsińskiego *Autokreacja małżonków bezdzietnych do wielowymiarowego rodzicielstwa adopcyjnego. Perspektywa pedagogiczno-antropologiczna* jest publikacją o wysokim poziomie merytorycznym, interesującą i wnoszącą wiele nowego do już posiadanej wiedzy dotyczącej przygotowania się par do rodzicielstwa adopcyjnego oraz pomyślnego funkcjonowania w tej roli. Zawiera ona oryginalną i nowatorską koncepcję Autora na temat autokreacji. Pojęcie to jest w sposób twórczy zaadaptowane do interpretacji problemów związanych z radzeniem sobie z niezamierzoną bezdzietnością oraz rodzicielstwem adopcyjnym. Autor w nowy sposób naświetla sytuację przygotowania się do rodzicielstwa poprzez proces autokreacji. Warto odnotować, że została ona uhonorowana nagrodą za wybitną monografię w roku 2019 przez Akademickie Towarzystwo Andragogiczne.

Dr hab. Dorota Kornas-Biela, prof. KUL
e-mail: dorota@biela.pl